

1. INTRODUCCIÓ

“Tot llarg viatge comença amb un primer pas”

Dita popular

El propòsit d'aquest Treball de Recerca és **estudiar la diversitat de la població de Barcelona, partint d'una primera percepció que aquesta és força elevada, no sols en el conjunt de la ciutat o comparant uns barris amb els altres, sinó també dins d'un barri qualsevol, i fins i tot, dins d'una mateixa escala de veïns.**

Parteixo de la consideració que la diversitat —d'origen, d'ètnia, de creences, de classe social, d'edat o de gènere— és una riquesa. I per aquest motiu, m'interessa descobrir-la en totes les seves dimensions, tant pel que fa als valors que globalment pot atorgar a la ciutat, com pel que es refereix a les relacions humanes que s'estableixen entre persones de característiques diverses.

Per això, he enfocat l'estudi des d'un punt de vista més qualitatiu que quantitatiu: precio les xifres com a indicadors, però m'atrauen molt més les persones que hi ha al darrera i les seves vides particulars.

La idea inicial d'aquesta recerca era realitzar un reportatge sobre tres escales de veïns, de barris diferents de la ciutat, a través d'entrevistes a les persones que hi viuen. Finalment, per raons de dimensió del treball, la recerca consisteix en l'estudi base per a aquest possible reportatge, que desitjo poder realitzar en un futur.

Les dades disponibles sobre la diversitat de la població de Barcelona són molt nombroses i permeten obtenir mitjanes estadístiques de moltes variables, tant pel que fa al conjunt de la ciutat com als seus barris. Les principals fonts d'informació són l'*Anuari Estadístic de la ciutat* i l'*Enquesta Metropolitana*, elaborada cada 5 anys.

Tanmateix no es coneix cap estudi que se centri en la diversitat de població d'una mateixa escala, que vindria a ser l'expressió més petita possible de comunitat ciutadana.

He plantejat aquesta recerca en una doble vessant. Per una banda he volgut estudiar en fonts documentals la diversitat de població de Barcelona, per disposar d'un marc general. Per altra banda, i com a part més original de la meua recerca, m'he proposat aprofundir en l'estudi de la diversitat de tres escales de veïns situades en barris diferents.

Tal com ja he dit, aquest estudi respon a un plantejament qualitatiu. L'objectiu no és fer una mitjana estadística, sinó estudiar les característiques concretes de tres situacions diferents i comparables. No es tracta de generalitzar els resultats a altres escales, sinó de valorar el significat que tenen en tant i en quant ens permeten descriure i apreciar el grau i tipus de diversitat "real".

Pel que fa a la metodologia, he organitzat el treball en diferents fases, que alhora es tradueixen en l'estructura d'aquesta memòria.

Primerament, m'he centrat en la tria dels indicadors que em servien per a valorar la diversitat, al mateix temps que duia a terme una recerca d'informació sobre el concepte de diversitat i altres conceptes associats. Els resultats han quedat recollits en el **capítol 2 “Diversitat. Valors i conflictes”** en el qual es revisa el concepte de diversitat humana i les seves principals dimensions, els valors d'aquesta diversitat i els reptes que sovint plantegen les diferències.

Posteriorment he recollit dades referides a la població de Barcelona (Anuari Estadístic i Enquesta Metropolitana 2001) pel que fa als indicadors escollits, per tal d'obtenir un marc general. Aquest queda descrit al **capítol 3 “Barcelona, ciutat diversa”**.

A continuació, un cop establert el marc conceptual i físic de la investigació, he elaborat una enquesta (vegeu Annex I) que ha estat passada als veïns de tres escales determinades, als barris de l'Eixample, Sant Martí i Nou Barris. Els districtes escollits intenten ser representatius de la ciutat i, alhora, prou diferents i característics per permetre trobar alguns trets distintius. Així s'han seleccionat de tal manera que un d'ells (l'Eixample) té un índex de capacitat econòmica familiar superior a la mitjana de Barcelona, un altre (Nou Barris) el té inferior, mentre que el tercer (Sant Martí) el té pràcticament igual a la mitjana¹. A més es tracta de districtes amb graus molt diferents de centralitat i de consolidació, amb un nivell màxim a l'Eixample i mínim a Nou Barris, mentre que Sant Martí es situa a nivell intermedi.

La tria de les escales de veïns on he passat l'enquesta ha estat condicionada per la possibilitat de tenir-hi parents, amics o coneguts. En un primer moment em vaig posar en contacte amb associacions (Creu Roja i SOS Racisme) que vaig creure que em podrien facilitar l'accés en alguna escala, a través dels seus serveis a la ciutadania, però no va ser fàcil. Finalment, el fet d'entrar a les cases de la gent de la mà d'una persona que era coneguda ha estat molt útil, ja que ha ajudat a superar reticències i desconfiances. En primer lloc vaig escriure una carta explicant els objectius del treball (Annex II) i en segon lloc vaig visitar personalment tots els enquestats, acompanyada en cada cas de la persona que em feia de clau, la qual em va presentar els seus veïns i em va permetre la possibilitat d'explicar-los que les dades serien anònimes i només s'utilitzarien per fer un treball de l'Institut.

Les enquestes varen ser passades durant la tardor del 2002. En total s'han passat 63 enquestes, de les quals n'han estat contestades 36 (equivalents al 57.1% del total). La mostra final està formada

---

¹ SANTIGOSA, Àngels: La capacitat econòmica familiar de la ciutat de Barcelona, 1988-1996, “Barcelona Societat”, n°11, 2002, pàgines 21-29

per 106 persones.

Així mateix, a fi d'obtenir una aproximació a la diversitat dels districtes on estan emplaçades les escales estudiades, he fet el que jo he anomenat “passar l'enquesta al barri”, és a dir, completar cada una de les preguntes amb les dades disponibles a l'Enquesta Metropolitana (2000) i a l'Anuari Estadístic (2001) per a cada districte.

Les dades generals dels districtes i, sobretot, les obtingudes en les enquestes, constitueixen el contingut del **capítol 4 “La diversitat a l'escala de veïns”**.

Finalment, un cop processades les dades obtingudes de les enquestes, s'han elaborat les conclusions, que queden recollides al **capítol 5**.

Sense altres pretensions, m'agradaria que la meua recerca ajudi a fer-nos més conscients que la diferència és riquesa i ens impulsi a treure'n el màxim partit a través de la interacció i la cooperació.

Agraïments

Voldria donar les gràcies a totes les persones que han col·laborat, directa o indirectament, en aquest treball i molt especialment a les qui m'han guiat per cadascuna de les escales, així com també a tots aquells veïns que han contestat l'enquesta que els vaig facilitar: sense ells el treball no hauria estat possible.

Per últim voldria agrair des d'aquí a tots aquells que m'han donat suport i m'han recolzat emocionalment en tot moment.

2. DIVERSITAT.

VALORS I CONFLICTES

*"El teu Crist és jueu, el teu cotxe és japonès, la teva pizza és italiana,
la teva democràcia és grega, el teu cafè és brasiler, les teves vacances
són marroquines, la teva numeració és àrbiga, les teves lletres són
llatines... I encara goses dir que el teu veí és estranger?"*

Anunci antiracista alemany

LA DIVERSITAT HUMANA. PRINCIPALS DIMENSIONS

D'acord amb la definició de la universitat de Maryland² diversitat és “alteritat”, és a dir, aquelles qualitats humanes que són diferents de les nostres i alienes als grups als que nosaltres pertanyem, encara que són presents en altres individus i grups.

Així mateix, fa distinció entre les dimensions primària i secundària de la diversitat. Les primàries són els trets físics, l'edat, l'ètnia (origen, llengua materna...), el gènere, l'orientació sexual i les qualitats i habilitats físiques. Mentre que característiques que poden variar amb el temps com: l'educació rebuda, el nivell d'ingressos, la classe social, la situació marital i parental, la situació professional, les opcions polítiques i les creences religioses, fan referència a les dimensions secundàries.

Comentem tot seguit cada una de les principals dimensions de la diversitat humana.

Els trets físics

Sovint s'ha parlat, impròpiament, de “raça”, tot i que aquesta noció ha estat desqualificada científicament des de fa temps. L'estructura de les poblacions humanes és molt complexa i presenta un nombre immens de variacions, resultat dels continus moviments migratoris. Cap comunitat ha pogut mantenir-se prou temps totalment aïllada d'intercanvis genètics per poder produir una “raça” pura. Així que no és possible cap subclassificació dels humans basada en les característiques genètiques: la humanitat sencera constitueix una única raça.

Els trets fenotípics visibles —color de la pell, volum dels llavis o del nas, estatura i massa corporal, quantitat de pèl, etc.—, s'hereten per separat, la qual cosa dóna lloc a un nombre molt elevat de combinacions. Amb moltes excepcions, podríem acceptar una divisió en termes continentals. Per exemple, els europeus tendeixen a tenir la pell blanca, els cabells ondulats o llisos, estatura

mitjana o alta i molt pèl moixí per tot el cos, mentre que a l'Extrem Orient la gent té la pell tirant a groguenca, els cabells negres i llisos, l'estatura baixa i poc pèl moixí al cos i gens a la cara. Però alhora, podríem subdividir els europeus en bàltics, nòrdics, alpins, dinàrics i mediterranis, i aquests grups subdividir-los novament fins a l'absurd. I això deixant de banda els grups que alteren les

---

²Diversity at University of Maryland Community Plan: Moving Toward Community Plan 1995

característiques generals de la població, com són els ainus japonesos, que tenen la pell clara i molt de pèl al cos.

En resum, cada persona té uns trets físics que la caracteritzen i la fan singular i diversa respecte d'altres, però aquestes característiques físiques superficials no poden ser la base per a cap classificació dels humans en races, ja que en termes genètics constituïm una única gran població.

L'edat

S'inclou entre les dimensions primàries, tot i que per definició és un caràcter variable. És, tanmateix, un tret ben definit, que distingeix uns grups de població —coetanis— d'uns altres.

L'ètnia

Ètnia —del grec *ethnos*— vol dir, simplement, poble. Així doncs, fa referència a una població històricament connectada per un origen o una llengua comuna. Els bosnians, els zulús, els tuareg, els catalans i els argentins són, per posar només uns exemples, ètnies.

De fet, la noció d'ètnia serveix per designar un grup humà que es considera diferent dels altres i vol conservar la seva diferència. Algunes comunitats que es diferencien només pel gènere de vida, la moralitat, el pentinat o el vestuari reuneixen tots els atributs del que l'Antropologia estudia com a ètnies. Així, per exemple, a les ciutats apareixen noves ètnies organitzades entorn de la música, la ideologia, les modes o els esports, cadascuna amb un estil propi d'entendre la vida.

El gènere, el sexe i l'orientació sexual

Les persones ens podem classificar en “homes” i “dones” basant-nos en la construcció social d'aquestes categories. No és exactament el mateix que fer una classificació segons el sexe, basada purament en les diferències biològiques i físiques, la qual ens dividiria en les categories “mascle” i “femella”.

D'altra banda, l'orientació sexual que una persona adopta (heterosexual, homosexual, bisexual), sigui quin sigui el seu sexe biològic, és un altre factor de diversitat.

Les qualitats i habilitats físiques

Les habilitats i inhabilitats físiques dels individus completen les dimensions primàries de la diversitat. Cal tenir present que algunes discapacitats, ja siguin de naixement o bé adquirides,

caracteritzen fortament les persones i poden ser importants condicionants en la seva vida, sobretot si limiten la seva percepció (vista, oïda, tacte), les seves funcions motores o altres aspectes funcionals.

L'educació rebuda

El nivell acadèmic assolit en el període d'estudiant, o durant la resta de la vida d'una persona, així com la formació reglada, o l'aprenentatge basat en l'experiència, interioritzat directament de la cultura i els costums familiars, que es va adquirint dia a dia, determinen una àmplia diversitat en el bagatge cultural de les persones, el qual condiona la manera d'interpretar la realitat i de respondre-hi. De vegades es parla de “nivell cultural”, tot i que la cultura —tal com es comenta més endavant— és un concepte més ampli.

El nivell d'ingressos i la classe social

El nivell econòmic és un factor de diversitat innegable. El concepte de “classe social”, que es basa sobretot en l'estatus econòmic, divideix la societat en categories dins les quals s'assumeix teòricament que els seus membres posseeixen unes característiques similars, no sols econòmiques sinó també socials i culturals. La societat esclavista d'Atenes del s.V aC que dividia els homes en lliures i esclaus o bé el cas de l'Índia, on els homes són dividits, encara avui, segons la riquesa de certes famílies o castes, són alguns exemples de l'estratificació social.

A partir de l'anàlisi social de Karl Marx —per al que la societat industrial s'estructurava en dos grups antagònics principals: la burgesia, qui posseïa el capital i els mitjans de producció, i el proletariat, classe que únicament tenia al seu abast la pròpia força de treball— el criteri dominant que explica aquestes diferències ha estat l'econòmic; tanmateix, la classe social és una categoria més subjectiva, ja que hi intervenen factors de tradició familiar, d'entorn social, d'educació, etc. i, per tant, és un indicador més complex.

En el món contemporani, han sorgit varies escoles que defensen enfocaments diferents pel que fa al concepte de classe social. Tanmateix, la que ha tingut més adeptes, sobretot a partir dels anys 60, és la d'enfocament conflictivista³ ja que aplica categories obertes al concepte de classe social; els sociòlegs que la defensen defugen la idea de l'estratificació social com un concepte d'estructura estàtica i proposen un concepte de classes social dinàmica, que aplega també la idea de procés, de canvi, de reelaboració, de mobilitat. Per aquest motiu, és molt difícil fer una divisió estricta de la societat actual en classes socials, per la qual cosa s'ha optat per parlar en termes de

---

³ Liderada per C. W. Mills i R. Dahrendorf.

“nivell socioeconòmic autopercebut” en el que cada persona s’assigna, a ella mateixa, una classe determinada.

La situació marital o parental

La primera d’aquestes dimensions distingeix les persones en relació a si estan soles, casades, divorciades o vídues, mentre que la segona es refereix a si són, o no, pares o mares. Ambdues dimensions tenen a veure amb la diversitat de les estructures familiars que es dona en les societats.

La situació professional

L’ofici o professió que exerceix una persona, així com la menor o major experiència laboral actuen com a significatius factors de diversitat. Aquest factor es relaciona amb el nivell de formació i amb l’estatus socioeconòmic i cultural.

Les creences religioses i les opcions polítiques

Les opcions ideològiques, polítiques i religioses, caracteritzen les persones i contribueixen a la seva diversitat.

L’opció política, amb la vinculació, o no, a un determinat partit o grup de pressió, caracteritza uns col·lectius de persones, la manera de viure i fer dels quals es veu clarament condicionada per aquest motiu.

Les creences religioses, sovint vinculades a la pertinença a uns determinats grups ètnics o socials, constitueixen una dimensió de diversitat que pot ser molt important en tant i en quant és un tret d’identitat cultural i de cohesió col·lectiva.

LA DIVERSITAT CULTURAL

A la llista que acabem de presentar, s'hi podria afegir una altra dimensió de la diversitat humana: **la cultura**. Tanmateix, el concepte pertany a un altre nivell, ja que d'alguna manera inclou pràcticament tots els conceptes de la llista. De fet, sovint es parla de “diversitat cultural” com a sinònim de diversitat humana.

No és fàcil definir què entenem exactament per cultura, malgrat que el mot té una gran importància en tot tipus de disciplines. La paraula cultura és considerada una paraula comodí. La seva riquesa semàntica té a veure amb la pluralitat de sentits que pot adoptar el terme, que ha acabat designant, amb el temps, el que podríem anomenar la personalitat de la societat.

En el seus inicis era un terme d'origen agrícola, que indicava, per extensió, el “conreu” de l'esperit, és a dir, la pròpia educació i l'educació dels altres però, amb el temps, va adoptar significats diferents.

En alguns països europeus després del Renaixement, ja es parlava de cultura en el sentit d'educació, de formació de caràcter moral, a més de la cognoscitiva que s'assoleix mitjançant les lectures adequades o la conversa amb persones cultes o cultivades; però aquest era un privilegi al que només tenien accés les classes altes. A aquest significat feu al·lusió Antonio Rosmini que durant la primera meitat del s.XIX digué: *“Per cultura entenem el conjunt de coneixements que tenim a l'abast [és a dir, memoritzats i fàcils de trobar] en diverses matèries que l'ésser humà adquireix o amb l'exercici de les seves facultats o amb la convivència amb el savis”*. Per tant, podem considerar que cultura ja significava, llavors, alguna cosa més que educació i enriquiment personal: feia referència a un patrimoni col·lectiu.

En el romanticisme alemany la paraula cultura (*Kultur*) s'utilitzava per designar l'“esperit” d'un país o d'un estat determinat. Des de llavors, la cultura ja no era quelcom adquirit sinó que s'heretava, i a més, s'hi pertanyia. Aquest concepte entén que les cultures són totalitats tancades, que contenen la cosmovisió i el tarannà d'un grup ètnic. Segons aquesta concepció la cultura seria *tot allò irrepetible, propi i exclusiu que hi ha en un grup humà*. Les cultures serien, així, incompatibles, ja que els seus continguts no es podrien traduir a d'altres llenguatges culturals. Aquesta noció de cultura la trobem darrera la fundació de molts estats moderns i implica un rebuig de tot el que pugui enterbolir la homogeneïtat cultural del país.

En els últims anys del s.XIX, en el marc d'una nova disciplina, l'etnologia, aparegué un altre significat per a la paraula. Va ser Edward Tylor, un antropòleg anglés, qui, el 1871, parlà per primer cop d'una cultura primitiva entesa *com el conjunt de coneixements, creences, art, moral, drets, costums qualsevol de les altres capacitats i hàbits adquirits per l'home com a membre d'una societat*. Per a Tylor, la cultura era el

punt de partida de tot procés de civilització. La definició de Tylor introduïa un canvi profund en el concepte. Sobretot, perquè atribuïa una cultura als primitius, la qual cosa volia dir que el terme era universalment aplicable a tots els éssers humans i que el món no es dividia entre pobles o persones proveïts de cultura i altres que no en tenien (“els bàrbars”), sinó entre cultures diferents.

Als anys quaranta, Bronislaw Malinowski, proposà una nova definició de cultura, no gaire diferent a la de Tylor, que deia que era *el conjunt integral constituït pels utensilis i béns dels consumidors, pel cos de normes que regeix els diversos grups socials, per les idees i les artesanies, les creences i els costums*.

Tant en la definició de Malinowski com en la de Tylor, la cultura comprèn tot allò que ha estat produït per l'home en societat, ja siguin objectes, normes o idees. La cultura apareix com un segon ambient, com una segona naturalesa, pròpia de l'home i produïda per ell mateix.

La cultura també es pot entendre com el sistema de codis que permeten als humans relacionar-se entre ells i amb el món. D'acord amb això, parlar de “diversitat cultural” seria una redundància ja que la diferenciació és sempre una funció de la cultura. Si parlem de “diferències culturals” és per seguir una certa convenció, perquè en realitat només existeixen les diferències que la cultura ha codificat com a tals.

L'estat nacional sorgit de l'època de les revolucions es basava en la unitat originària, de llengua i d'història i tendia, per mitjà de l'escola i de la política cultural, a fomentar la cultura nacional i a remarcar els trets distintius. Avui aquesta mentalitat està superada. L'estat modern no ha de promoure la cultura d'un poble en detriment de la dels altres, sinó que ha de impulsar la coexistència i la interacció entre cultures diferents. El fet que aquesta mentalitat s'hagi imposat ràpidament a occident es deu a les transformacions socials derivades de la immigració massiva d'Àfrica i d'Àsia. La coexistència entre cultures diferents és una realitat que vivim cada dia, i no una especulació teòrica.

L'*interculturalisme* posa l'èmfasi en la interacció com a element constitutiu de la cultura. Es contraposa així, a l'*assimilacionisme* i el *multiculturalisme*, que donen una visió de les cultures com a illes, sense interaccions o intercanvis.

Actualment tots els corrents desafien la idea que la societat contemporània ha de ser, simplement, una aglomeració de cultures separades, incomunicades i indiferents entre elles. Consideren que la tendència de fragmentar-se en diferents cultures, sovint incapaces de comunicar-se entre elles, és perillosa tant en el pla social com en el cultural en el sentit que empeny a l'individu a tancar-se en la seva pròpia identitat, a conservar-la sense provar de transformar-la, i perquè, en situacions de conflicte, qualsevol obertura a altres cultures pot ser vista com una “traïció” al propi grup.

El valor de la diversitat

Les dimensions primàries i secundàries que hem descrit configuren el diversíssim mosaic humà. La diversitat és la riquesa de la humanitat. El ser diferent ens singularitza, ens fa sentir “nosaltres” i ens permet alhora reconèixer i valorar les qualitats dels “altres”. Per això la diferència és font de coneixement i llavor de creativitat.

Jacques Delors, en la Comissió per a l'Educació en el segle XXI, ha dit que *hem d'aprendre a conèixer, a fer, a ser i a viure junts*, que és un aprenentatge novedós i imprescindible en una societat cada dia més i més diversa.

La *tolerància* és l'acceptació i l'obertura mental envers pràctiques i actituds diferents de les nostres, la qual cosa no vol dir estar necessàriament d'acord amb les diferències. La tolerància no és indulgència, és posar-nos a la pell dels altres. És acceptar que les coses es poden mirar des de més d'una perspectiva i que l'existència de diferents punts de vista enriqueix el conjunt. Tanmateix, com diu Mayor Zaragoza⁴, *dissentir és una exigència ètica. Jo no puc dir que estic d'acord si no hi estic; amb fermesa i amb perseverança hem de saber dir “no” quan cal*.

A la base de la relació intercultural hi ha l'acceptació i el reconeixement de les diferències i l'assumpció que una cultura no és intrínsecament superior a una altra. Podem concebre la nostra societat com una cruïlla de cultures, en la qual tots plegats respectem i aprenem de la diversitat de trets, coneixements, costums, actituds i opinions en els entorns concrets que compartim (ciutat, feina, escola, etc.). Es tracta de que tots plegats fem nostre l'afortunat lema *“Igualtat per viure, diversitat per conviure”*.

Manifestació contra
el racisme a

⁴ Federico Mayor Zaragoza. “L'educació, base de la democràcia”

Barcelona.

POR A LA DIFERÈNCIA? EL REFÚS DE L'ALTRE

Malauradament, la diversitat pot ser també una font de conflictes. Molt sovint les diferències s'han utilitzat per justificar la dominància i l'exclusió i al llarg de la història ha aparegut de manera recurrent la tendència a fer del diferent un enemic.

Un *prejudici* és un judici esbiaixat, basat en *estereotips*. És la forma més elemental de la lògica de l'exclusió. El prejudici treballa amb materials purament imaginaris: reputacions que mai no es verifiquen, llegendes o mites. Els prejudicis contra els gitanos, per exemple, poden existir sense haver arribat a conèixer mai un gitano. La relació no s'estableix amb un grup determinat sinó amb les representacions de les quals és objecte en l'imaginari social que els destina un lloc i un perfil predeterminats i invariables. Així, les dones, els homosexuals, els negres o els membres de la classe treballadora suporten en la vida quotidiana tota mena de presumpcions injustificades. El que facin aquestes persones en la realitat difícilment servirà per desmentir els atributs estàndards que els atribueixen els prejudicis.

Fer *discriminació* és prendre una decisió esbiaixada basada en un prejudici contra una persona o un col·lectiu caracteritzat per algun tret que el diferencia de nosaltres, ja sigui el color de la pell, la llengua, la classe social, l'opció religiosa, l'orientació sexual, l'edat, una discapacitat, etc.

A continuació s'esmenten i comenten algunes de les formes de discriminació que s'han associat a les diferents dimensions de la diversitat.

El *racisme* és aquell comportament en què un ésser humà és objecte de dominació o de discriminació en funció de les qualitats considerades inherents a la comunitat on pertany. La classificació dels humans en races, a cada una de les quals correspondrien uns trets temperamentals, intel·lectuals i morals fixats genèticament, segons tesis suposadament científiques difoses al llarg del segle XIX, permetia una jerarquització, de manera que la "raça" superior quedava legitimada per dominar, espoliar o, fins i tot, exterminar les altres races, considerades inferiors. Mentre que l'esclavisme negre, un clar exemple d'aquest fet, queda molt lluny del que és la mentalitat actual, ben recent és el cas de l'*apartheid*, un sistema de segregació de les poblacions no blanques instituït oficialment a la República de Sud-àfrica del 1948 al 1991 que tenia per objectiu permetre el "desenvolupament per separat" de les comunitats racials, i es traduïa en lleis discriminatòries per a la majoria no blanca: separació de races, prohibició de matrimonis mixtos, establiments de zones de residència segons les races,...

L'*agisme* és la discriminació dels individus basada en la seva edat. Per exemple, es discrimina els vells basant-se en la idea que són incapaços de fer certes funcions, o bé es discrimina els més joves sobre la base que són immadurs i per tant incapaços de fer segons quines tasques.

Pel que fa a l'ètnia, és important destacar que en el nostre entorn aquest terme es sol usar vulgarment per designar grups, productes i conductes que no siguin eurooccidentals. El qualificatiu "ètnic" implica generalment "inferior". Hi ha molts exemples de l'*ús discriminatori del terme "ètnic"*, des de la perspectiva "ells ètnics, nosaltres normals". Així, un criteri força estrany estableix, per exemple que el cuscús és un menjar ètnic però l'escudella i carn d'olla no. Igualment, la premsa només qualifica d'ètnics els conflictes dels països no occidentals.

Tant el gènere com el sexe han estat i són motius de forta discriminació. Durant segles la nostra cultura ha alimentat el *masclisme*, basat en la creença que les dones són inferiors als homes, la qual cosa ha justificat tota mena de desigualtat de drets, d'estatus i de tractament. Pel que fa al sexe, és plenament vigent l'*heterosexisme*, és a dir, l'existència d'estructures socials i pràctiques que serveixen per elevar i reforçar l'heterosexualitat mentre subordinen o suprimeixen altres formes de sexualitat, abonant la discriminació de les persones per causa de la seva orientació sexual.

També han estat i són motiu de marginació les discapacitats físiques. Les persones que les pateixen sofreixen sovint tractes discriminatoris, sobretot laborals, i pateixen inferioritat d'oportunitats en general.

El *classisme* és la discriminació basada en la classe social a la que es pertany. Les classes altes dominen de moltes maneres sobre les baixes, considerades inferiors, i gaudeixen de privilegis que justifiquen com a "naturals". La desaparició de les classes a curt termini no sembla possible, segons els més eminents sociòlegs. Pot haver-hi, diuen, redistribucions a gran escla i es pot reduir la desigualtat, però la igualtat en riquesa, poder i prestigi és incompatible amb la societat moderna. A nivell global, els països rics del primer món constitueixen la classe alta, opulent i privilegiada del món, enfront de països més pobres, els "pàries" de la Terra, en els que la població no arriba als mínims per a una vida digna.

El *racisme cultural* o neoracisme dona per fet que la identitat col·lectiva implica característiques innates. Menysprea els altres i atribueix uns trets negatius a la seva identitat ètnica al mateix temps que elogia les virtuts del temperament del seu propi grup. Moltes vegades el neoracisme es presenta com a defensor dels drets dels pobles a mantenir la seva "identitat cultural" i amb l'obsessió de defensar la seva suposada "puresa" exclou o impedeix l'accés als possibles contaminadors. Aquesta és la base dels moviments racistes contra els que són considerats estrangers, així com dels mecanismes d'estigmatització i de marginació que afecten aquells que són considerats excessivament

diferents. El racisme cultural és una forma elaborada de *xenofòbia* o, amb un terme anàleg, *alterofòbia*. Per alterofòbia s'entén la por i el refús de l'heterogeneïtat i la recerca d'una homogeneïtat absoluta entre les persones i els grups que formen la societat; per això, es considera que el millor que es pot fer és sotmetre-la o rebutjar-la. Així sorgeix el que sociològicament s'anomena *grup minoritari o minoria ètnica*, és a dir, el grup desfavorit amb relació a la majoria de la població, que acostuma a viure concentrat en barris perifèrics o en determinades ciutats o regions d'un país. Com a resultat es produeixen conflictes que s'expliquen a través de conceptes com l'*etnocentrisme*, és a dir, la pràctica conscient o inconscient de privilegiar un cert grup ètnic sobre d'altres, la qual cosa inclou jutjar els altres grups amb els valors del propi grup. Lligat a l'etnocentrisme es produeix el *tancament de grup* que consisteix en una forma d'exclusió, segons la qual els grups estableixen fronteres entre ells (*ghetos*) que condueixen a prohibicions matrimonials o separacions físiques com ara l'*apartheid*.

Aquesta voluntat d'homogeneïtzar la societat és a la base d'episodis històrics tan diversos com l'expulsió dels moriscs i dels jueus al temps dels Reis Catòlics, de l'antisemitisme que va culminar amb l'extermini nazi a meitat del segle XX, o de la tràgica "neteja ètnica" que ha viscut més recentment l'ex-Iugoslàvia.

Manifestació contra
apartheid.
(República de Sud-
Àfrica, 1948-1971)